

การสร้างสรรค์ศิริภรณ์ไทยจากกระดูกไก่

THE CREATION OF THAI HEADRESSES FROM CHICKEN BONES

दनय रेवसकुल/DANAI REABSAKUL

ภาควิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

DEPARTMENT OF ART AND DESIGN FACULTY OF ARCHITECTURE, ART AND DESIGN NARESUAN UNIVERSITY

Received: January 8, 2021

Revised: April 2, 2021

Accepted: April 7, 2021

บทคัดย่อ

การสร้างสรรค์ศิริภรณ์ไทยจากกระดูกไก่ ได้รับแรงบันดาลใจจากสภาวะขยะอาหารที่เกิดขึ้นจำนวนมาก ร่วมกับความสนใจด้านเครื่องประดับไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปทรงของกระดูกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน สร้างสรรค์ศิริภรณ์ไทยจากกระดูกไก่ ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ และเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า ด้วยการลงพื้นที่อยู่รอบมหาวิทยาลัยนเรศวร ขอบเขตการวิจัย-พื้นที่ภาคสนามโดยศึกษาร้านอาหารที่ใช้ไก่เป็นวัตถุดิบหลักในการปรุงอาหาร เพื่อสำรวจเศษอาหารและศึกษาโครงสร้างกระดูกไก่ เพื่อเรียนรู้ชื่อเรียก รูปร่าง รูปทรง โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ เรียนรู้ศิริภรณ์และเครื่องประดับไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลรูปแบบที่จะใช้ในการสร้างสรรค์ การจัดเตรียมกระดูกไก่ คัดแยก ทำความสะอาด เลือกรูปร่างต่างๆ ในศิริภรณ์ที่ควรมี จากนั้นทำการประกอบด้วยความประณีตตามแบบร่าง เพื่อให้ได้ศิริภรณ์ไทยจากกระดูกไก่ตามเป้าหมาย จากนั้นจึงประเมินผลงานในประเด็นต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและประเมินเป็นเครื่องมือวิจัยกับอาสาสมัคร ที่เข้าร่วมชมการจัดแสดงผลงาน มหาวิทยาลัยนเรศวรและการเผยแพร่จากสื่อต่างๆ ซึ่งได้แก่ สื่อโทรทัศน์ นิตยสารและสื่อออนไลน์จากสำนักข่าวต่างๆ

ผลการศึกษาพบว่าเศษกระดูกไก่มีทั้งหมด 3 รูปทรง คือ รูปทรงเป็นแท่งกลม ประกอบด้วย กระดูกจางงอยไหล่ กระดูกส่วนแขน กระดูกขา กระดูกท่อนแขนในและกระดูกโคนขา รูปทรงแบน ประกอบด้วย กระดูกอกและกระดูกตะโพก และรูปทรงเป็นหยัก ประกอบด้วย กระดูกคอกระดูกก้น โดยนำกระดูกรูปทรงต่างๆ มาสร้างสรรค์ศิริภรณ์ จำนวน 3 แบบ ได้แก่ มงกุฎรัดเกล้ายอดและรัดเกล้าเปลว โดยมงกุฎ มืองค์ประกอบเสริม จำนวน 2 ชิ้น ได้แก่ ดอกไม้ทัดและอุบะ รัดเกล้ายอด มืองค์ประกอบเสริม จำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน ดอกไม้ทัด อุบะ ท้ายซ่อง รัดเกล้าเปลว มืองค์ประกอบเสริม จำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน ดอกไม้ทัด อุบะและท้ายซ่อง รวมทั้งสร้างสรรค์องค์ประกอบเพิ่มเติมเพื่อให้ภาพลักษณ์ของศิริภรณ์ทั้ง 3 แบบ มีความชัดเจนงดงามมากขึ้น จำนวน 9 ชิ้น ได้แก่ ต่างหู กรองศอ สังกวาลย์ เข็มขัด กำไล กำมรงค์ ดอกไม้ทัด อุบะและผ้าถุง สำหรับคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ มีกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 852 ท่าน โดยภาพรวมด้านวัฒนธรรมมีระดับความคิดเห็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D. 0.59) ในด้านคุณค่าการออกแบบมีระดับความคิดเห็นมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.84, S.D. 0.40) ซึ่งความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะโดยภาพรวมของศิริภรณ์ โดยมีความพึงพอใจด้านรูปทรง, ขนาด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75, S.D. 0.51 และ 0.52) รองลงมาด้านสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D. 0.56) ตามลำดับ ทั้งยังได้ประเมินเครื่องประดับเสริมอื่นๆ พบว่า มีความพึงพอใจด้านวัสดุ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76, S.D. 0.66) รองลงมาด้านรูปทรง, ขนาด และสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.72, S.D. 0.55, 0.51 และ 0.54) ตามลำดับ และการสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, S.D. 0.71) มีข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งต่อไป จำนวน 150 ข้อความ ซึ่งสามารถแบ่งหมวดหมู่ได้จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านชื่นชมความสวยงาม 109 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 72.67 ด้านวัสดุ 13 ข้อความ

คิดเป็นร้อยละ 8.67 ด้านการนำเสนอผลงาน 22 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 14.67 ด้านสิ่งแวดล้อม 4 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 2.67 ด้านประเพณี 2 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 1.33

คำสำคัญ: ศิราภรณ์, กระดุกไก่, ขยะอาหาร

Abstract

The creation of Thai headdresses from chicken bones is the research inspired by the current state of food waste and the interest in Thai jewelry. The research objectives were 1) to study the shape of the leftover chicken bones from a consumption, 2) to create the Thai headdresses from chicken bones, 3) to evaluate the value in terms of cultural and design aspects, and 4) to inspire the reduction of food waste and the increase of the use of food waste effectively. The research procedure started with visiting areas around Naresuan University, followed by researching the restaurants that used chicken as a main cooking ingredient, surveying food waste from the consumption, and studying the structure of chicken bones in order to learn about names, structures, and shapes. In this study, the interview was employed in order to learn about Thai headdresses and jewelry. This aimed to draw a conclusion on the pattern used in the creation, preparing chicken bones, sorting, cleaning, and preparing parts of headdresses. Then, the careful and meticulous composition of the sketch was made in order to get the Thai headdresses from chicken bones as expected. The final step was the evaluation of the work on various aspects. The researcher used the interviews and the assessment as research tools with the volunteers who attended the exhibitions at Naresuan University and dissemination from various media, including television media, magazines, and online media from various news agencies. The results showed that the chicken bones which could be used to create the headdresses had 3 shapes, namely, 1) round shape, consisting of shoulder nape, humerus, leg bones, ulna, and femur, 2) flat shape, consisting of sternum and gluteal bones, and 3) wavy shape, consisting of cervical and buttocks bones. These shapes of bones were used to create 3 types of headdresses: crown, top tiara, and flame tiara. For the crown, there were 2 additional elements: "Thad" flower and "Uba". For the top tiara, there were 4 additional elements: "Kanjeakjon (Jon Hu)", "Thad" flower, "Uba", and "Taikong". For the flame tiara, there were 4 additional elements: Kanjeakjon (Jon Hu)", "Thad" flower, "Uba", and "Taikong". This also included the creation of additional elements to enhance the image of the 3 types of headdresses to be clearer and more beautiful in 9 pieces, namely earrings, "Krong Sor" necklace, breast chain, belts, bracelets, rings, "Thad" flower, "Uba", and brocade. For the cultural and design values, 852 volunteers involved in the assessment. They expressed their opinions towards the Thai headdresses from chicken bones. Overall, the cultural value was at the highest level (\bar{x} 4.73, S.D.=0.59), and the design value was at the highest level (\bar{x} 4.84, S.D.=0.40). The respondents expressed their satisfaction with the overall characteristics of the Thai headdresses in terms of their shapes and size at the highest level (\bar{x} 4.75, S.D.=0.51 and 0.52), followed by the proportion at the highest level (\bar{x} 4.73, S.D.=0.56). In addition, other additional accessories were also assessed. It was found that the satisfaction with the materials was at the highest level (\bar{x} 4.76, S.D.=0.66). It was followed by shape, size and proportion at the highest level (\bar{x} 4.72, S.D.=0.55, 0.51, and 0.54) respectively. Regarding the inspiration for the reduction of food waste and the increase of the use of food waste effectively, it was at the highest level (\bar{x} 4.67, S.D.=0.71). Additionally, there were 150 comments and suggestions about

the development of the further creations which could be categorized into 5 aspects: the beauty appreciation (109 comments, 72.67%), materials (13 comments, 8.67%), presentation (22 comments, 14.67%), environment (4 comments, 2.67%), and tradition (2 comments, 1.33%).

Keywords: Headdresses, chicken bones, food waste

บทนำ

ความวิจิตรประณีตหาได้เกิดจากวัสดุที่สวยงาม สมบูรณ์แบบเพียงอย่างเดียวไม่ หากสามารถรังสรรค์ได้จาก ของธรรมดาครอบกาย เพียงมองสิ่งเหล่านั้นด้วยใจศิลปะ ผสานการสร้างสรรคที่สนองจริตและแรงบันดาลใจกับสังคม ย้อนไปในอดีตกับศิลปหัตถกรรมไทยหลากแขนง ทั้งเสื้อผ้า อาภรณ์ งานปั้น งานหล่อ เครื่องจักรสาน งานช่างหลวง หรือ กระทั่งสิราภรณ์ สำหรับการแสดง ล้วนคัดสรรวัสดุตามจารีต แบบแผนการใช้งาน หัวข้อสารเรื่องราวและความมานะของผู้สร้าง ศิระ จาก ศรีษะ ผสมคำกับคำว่า อาภรณ์ จึงกลายเป็น ศิราภรณ์ เครื่องประดับศิระสำหรับการแสดงไทย เช่น ขฎา มงกุฎ รัตเกล้า เป็นต้น “เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ ประกอบการแสดง โดยเลียนแบบรูปทรงเครื่องต้น เครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ แต่เป็นของที่จัดสร้างด้วย วัสดุที่มีค่าน้อย เช่น ใช้กระดาษเป็นโครงแล้วประดับตกแต่ง ลวดลายด้วยซีรัก ปิดทองประดับกระจกและเพชรพลอยเทียม (มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, 2552 : 120) องค์ประกอบและความตั้งใจ ในการรังสรรค์สิราภรณ์ ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควร สืบสานถึงคนรุ่นใหม่ แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้หัตถศิลป์นี้ ถูกพูดถึงและดึงดูดความสนใจของคนในยุคดิจิทัล ที่ต้อง ดำเนินชีวิตด้วยกลไกทางสังคมและหน้าที่การงาน จนลืมนุหริษะ ในการชื่นชมศิลปะรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นเพราะวิถีชีวิต รับเร่งในแต่ละวัน กระทั่งการรับประทานอาหารที่เน้นสะดวก ทั้งรูปแบบและแหล่งจำหน่ายเพื่อให้ง่ายในการดำรงชีวิต

มหาวิทยาลัยนเรศวรมีร้านค้า ร้านอาหารมากมาย รอบอาณาเขตกว่า 1,300 ไร่ เพื่อตอบสนองความต้องการ ตามปริมาณของผู้คนทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย เมื่อความ ต้องการและสินค้ามาก ขยะจึงมากเช่นกัน จากรายงาน สถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2559 พบว่ามีปริมาณการเกิดขยะรวมกันทั้งประเทศ 27.06 ล้านตัน ต่อปี เทียบเท่าตึกไบฮอก 2 จำนวน 140 ตึก คิดเป็น ประมาณ 74,130 ตันต่อวัน เฉลี่ยเป็นปริมาณขยะ 1.14

กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ยังไม่รวมขยะตกค้างสะสมที่เพิ่มขึ้น ทุกปีไม่ต่ำกว่าปีละ 10 ล้านตัน อีกทั้งกระทรวงทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม ได้เปิดเผยข้อมูลในปี 2561 ว่า 64 เปอร์เซ็นต์ ของขยะทั้งหมดคือขยะอาหาร “องค์การอาหารและ การเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) เผยตัวเลขที่สูง จนน่าตกใจของอาหารที่ถูกทิ้งไปอย่างไร้ประโยชน์สูงถึง 1.3 พันล้านตันต่อปี อาหารที่สูญเสียไปเหล่านี้มาจากการผลิตด้าน การเกษตร ผลิตผลที่ไม่ผ่านเกณฑ์ของโรงงาน ตลอดจน การบริโภคในครัวเรือน ร้านอาหาร และอาหารใกล้หมดอายุ จากซูเปอร์มาร์เก็ต” (นพกร คนไว, 2561 : 6) จากการลงพื้นที่ ในการทำวิจัยเบื้องต้นพบว่า ร้านอาหารที่ใช้ไก่เป็นวัตถุดิบ ในการปรุงอาหารมีจำนวนมาก เนื่องจากเป็นเนื้อสัตว์มีราคา ถูกที่สุด ตามข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ เมื่อเดือนตุลาคม 2563 เป็นอาหารที่นิยมในการรับประทานของประชาชน ซึ่งพบพฤติกรรมรับประทานว่ามีเศษเนื้อติดกระดูกเหลือ ทิ้งจำนวนมาก เป็นที่มาของการเกิดขยะอาหารประเภทนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการประยุกต์สร้างสรรค์การใช้งาน กระดูกไก่ให้หมดโดยไม่มีเหลือทิ้ง หรือที่เรียกกันว่า *Upcycle* (อัพไซเคิล) *Upcycling* ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะช่วยลดเศษวัสดุที่เหลือจากการผลิต กล่าวคือ *Upcycling* ที่นำวัสดุกลับมาใช้ใหม่เปรียบเสมือนเป็นการ ปิดวงจรการผลิตให้สมบูรณ์ ไม่มีเศษวัสดุเหลือทิ้ง (ฐิตาภา สมิตินันท์ อ้างถึงใน สิงห์ อินทรชูโต, 2556 : 10)

จากแนวความคิดด้านการอนุรักษ์งานศิลป หัตถกรรมไทยอย่างสิราภรณ์และปัญหา Food Waste จาก พฤติกรรมรับประทานอาหารประเภทไก่ จึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานสิราภรณ์ไทยร่วมสมัย ผสมผสานความดั้งเดิมและปัญหาขยะ ที่เกิดกับสังคมนิยม บริโภคในปัจจุบัน เสมือนการสร้างงานประณีตศิลป์ไทย ที่ใช้บนศิระจากวัสดุที่มีคุณค่าต่ำสุดจากถังขยะ โดยผลงาน นี้จะสื่อถึงการใช้ทรัพยากรอาหารให้เกิดคุณค่าสูงสุดกับชีวิต ของตนเองและสังคมในปัจจุบันและอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปทรงของกระดุกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน
2. สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระดุกไก่
3. ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ
4. เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินงานวิจัย

การสร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระดุกไก่ได้ดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งได้แก่

ศึกษารูปทรงของกระดุกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระดุกไก่ ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ และเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า โดยการดำเนินงานจะแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษารูปทรงของกระดุกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน

ตอนที่ 2 สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระดุกไก่

ตอนที่ 3 ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ

ตอนที่ 4 เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า

ตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	กลุ่มตัวอย่าง / ผู้เชี่ยวชาญ	เครื่องมือวิจัย
1	ศึกษารูปทรงของกระดุกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน	1. ศึกษาและติดต่อร้านค้า	กลุ่มตัวอย่าง: ร้านค้าประเภทอาหาร ที่ใช้วัตถุดิบด้วยไก่ จำนวน 5 ร้านค้า ได้แก่ - ร้านไก่ทอด (เคเอฟซี สาขา NU Plaza) - ร้านก๋วยเตี๋ยวไก่ - ร้านข้าวมันไก่ - ร้านข้าวหมกไก่ - ร้านส้มตำไก่ย่าง	1. แบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าประเภทอาหาร
		2. เก็บกระดุกไก่จากถังขยะ		
		4. ฟอกสีด้วยการแช่ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ (H ₂ O ₂) ด้วยความเข้มข้น 50 เปอร์เซ็นต์		
		5. คัดแยก ขนาด รูปทรง	ผู้เชี่ยวชาญ: 1. คุณเฉลิมพล ดีพูน ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงกระดูกไก่ นักจัดโครงกระดูกและสัตว์สตัฟฟ์ ที่ยึดอาชีพนี้มากกว่า 10 ปี	2. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงกระดูกไก่
		6. ศึกษารูปทรง ชื่อเรียก		
2	สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระดุกไก่	1. เตรียมวัสดุ ด้วยวิธีการต่างๆ - ตัด ฉลุ - บดเศษกระดุก - อัดพิมพ์ลาย	ผู้เชี่ยวชาญ: 1. ดร.ภูริตา เรืองจิรยศ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย 2. อาจารย์รววิทย์ ทองเนื้ออ่อน ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย 3. คุณเอกพล รัตนะ ผู้เชี่ยวชาญด้านประยุกต์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไทย	1. แบบสัมภาษณ์เพื่อคัดเลือกศิราภรณ์ โดยผู้เชี่ยวชาญ
		2. สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทย		
		3. ประกอบชิ้นงาน		
		4. ต่อยอดเป็นผลงานอื่นๆ		

ตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินงาน	กลุ่มตัวอย่าง / ผู้เชี่ยวชาญ	เครื่องมือวิจัย
3	ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ	<ol style="list-style-type: none"> จัดแสดงผลงาน เผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> - รายการโทรทัศน์ - หนังสือพิมพ์ - สื่อออนไลน์ - นิตยสาร ออกแบบเครื่องมือวิจัย ประเมินผลงาน สรุปผลและวิเคราะห์ 	<p>กลุ่มตัวอย่าง:</p> <ol style="list-style-type: none"> อาสาสมัครทำแบบประเมิน จำนวน 852 ท่าน <p>ผู้เชี่ยวชาญ:</p> <ol style="list-style-type: none"> ดร.กฤษดา เรืองจิรายศ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย คุณเอกพล รัตน์ะ ผู้เชี่ยวชาญด้านประยุกต์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไทย 	<ol style="list-style-type: none"> แบบประเมิน ศิราภรณ์ไทยจาก กระดุกไก่อ โดยอาสาสมัคร (ประเมินเพื่อให้ได้ผลวัตถุประสงค์ที่ 3 และ 4) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไทยที่มีต่อศิราภรณ์จากกระดุกไก่อ
4	เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า		<p>ผู้เชี่ยวชาญ:</p> <ol style="list-style-type: none"> คุณพิพัฒน์ อภิรักษ์ธนากร ผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผู้ก่อตั้ง บริษัท คิดคิด จำกัด สร้างสรรค์สินค้า Eco-Cycle แบรินด์ไอ และก่อตั้งกลุ่ม ECO DESIGN THAI THAI กลุ่มสินค้าออกแบบไทย ๆ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 	<ol style="list-style-type: none"> แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่มีต่อศิราภรณ์จากกระดุกไก่อ

ตอนที่ 1 ศึกษารูปทรงของกระดุกไก่อที่เหลือจากการรับประทาน

ผู้วิจัยใช้วิธีการลงพื้นที่เพื่อศึกษาร้านอาหารรอบมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ใช้ไก่อเป็นวัตถุดิบในการปรุงอาหาร จำนวน 5 ร้านค้า ซึ่งได้แก่ ร้านเคเอฟซี (สาขา NU Plaza) ร้านก๋วยเตี๋ยวไก่อ ร้านข้าวมันไก่อ ร้านข้าวหมกไก่อและร้านส้มตำไก่อ่าง โดยประสานและติดต่อจากเจ้าของร้าน

หรือผู้จัดการสาขา เพื่ออธิบายโครงการวิจัย วิธีการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้รับข้อมูลสินค้าและความช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้เปิดรับสมัครนิสิตจิตอาสาของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เพื่อลงพื้นที่ในการคัดแยกเศษอาหารจากทางร้านค้า ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของงานวิจัย

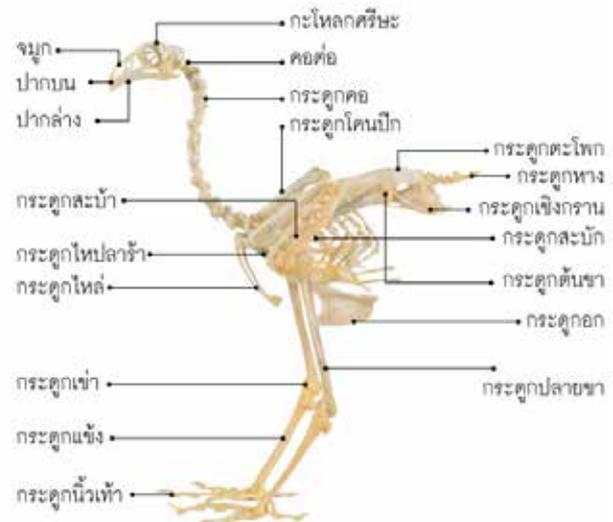

ภาพที่ 1 บรรยากาศการเก็บกระดุกไก่ที่เหลือรับประทานจากร้านอาหารรอบมหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2562

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการทำความสะอาดด้วยการต้ม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562

ในระหว่างการลงพื้นที่เพื่อเก็บเศษอาหารผู้วิจัยได้
ทำการศึกษาเรื่องโครงสร้างของกระดุกไก่เพิ่มเติม เพื่อให้ได้
ทราบถึงชื่อเรียก รูปทรง และการใช้สัดส่วนต่างๆ ของไก่
 อีกทั้งยังได้ปรึกษาและเรียนรู้เรื่องลักษณะโครงกระดูกไก่
 การเก็บรักษา และการทำความสะอาดจากผู้เชี่ยวชาญ
 จำนวน 1 ท่าน ได้แก่ คุณเฉลิมพล ตีพูน นักจัดโครงกระดูก
 และสตัฟฟ์สัตว์ ที่ยึดอาชีพนี้มากกว่า 10 ปี

ภาพ 3 โครงสร้างของกระดุกไก่ ที่ผู้วิจัยต่อประกอบเองและใช้
ประกอบการศึกษา

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2562

หลังจากที่กระดูกไก่ผ่านการทำความสะอาดด้วยการล้าง ต้ม และฟอกสีด้วยการแช่ไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ 50 เปอร์เซ็นต์ให้กระดูกมีความขาวเนียนแล้ว ทั้งการคัดแยก

กระดูกไก่ตามขนาด รูปทรง เพื่อสะดวกต่อศึกษารูปทรงของกระดูกไก่ว่ามีลักษณะอย่างไรบ้าง คำนวณจำนวน และเพื่อสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ภาพที่ 4 การคัดแยกขนาดและรูปทรงของกระดูกไก่ที่ผ่านการทำความสะอาดและฟอกสี

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2562

ตอนที่ 2 สร้างสรรค์ศิวาภรณ์ไทยจากกระดูกไก่

ก่อนการสร้างสรรค์ศิวาภรณ์ไทย ที่เป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยเริ่มดำเนินงานด้วยการศึกษาข้อมูลด้านเครื่องประดับไทย ไม่ว่าจะเป็นประวัติ รูปแบบ ลักษณะการใช้งาน หรือข้อห้ามในการออกแบบ แม้ว่าผู้วิจัยจะมีพื้นฐานอยู่บ้าง แต่ยังไม่เพียงพอต่อวิจัยชิ้นนี้ ดังนั้นจึงต้องเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญก่อน โดยการสัมภาษณ์ อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องประดับไทย จำนวน 3 ท่าน ซึ่งได้แก่ ดร. ภูริตา เรืองจิรายศ และอาจารย์วรวิทย์

ทองเนื้ออ่อน อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปการแสดง คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย และ คุณเอกพล รัตน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตและประยุกต์เครื่องเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับไทย โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์ด้วยคำถามแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) เป็นการสัมภาษณ์ในกรณีที่มีการกำหนดหัวข้อไว้แล้ว จากนั้นค่อย ๆ ขยายเนื้อหาและรายละเอียดให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น

ภาพที่ 5 บรรยากาศการเข้าพบผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องประดับไทย

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2562

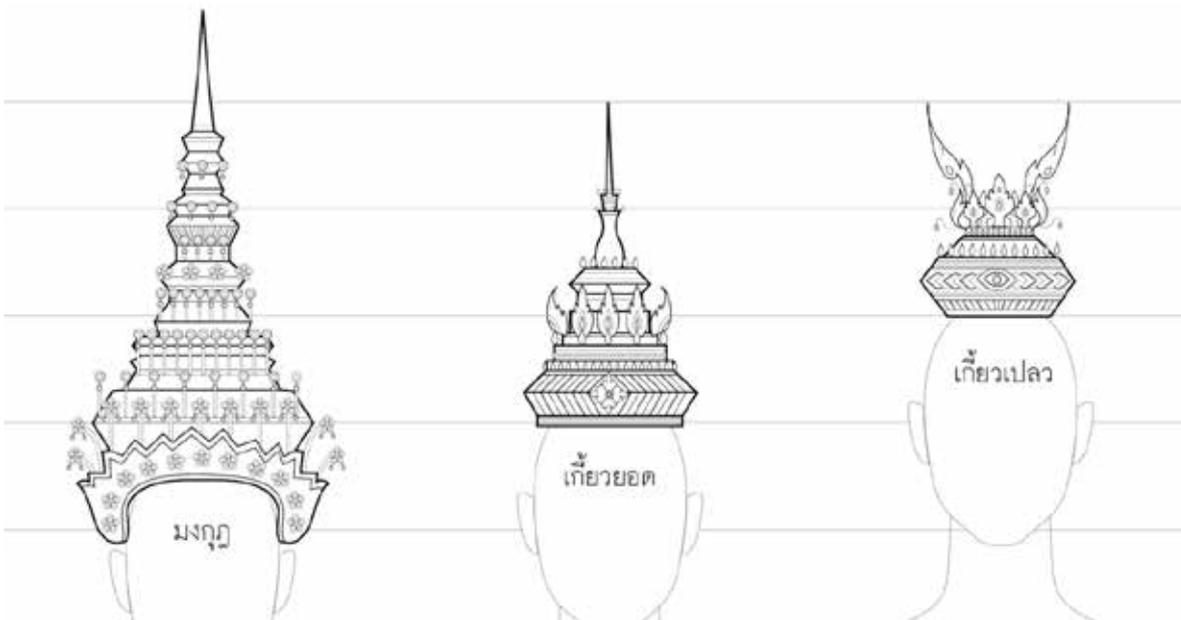
ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องประดับไทยนี้ได้ข้อสรุปและเสนอแนะว่า ศิราภรณ์ที่ควรเลือกมาทำนั้นควรเป็นมงกุฎ รัตเกล้ายอด รัตเกล้าเปลว เนื่องจากทั้ง 3 ชั้นนี้มีองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงกันของโครงสร้าง ลักษณะการใช้งาน และชิ้นส่วนในการผลิตและประดับตกแต่ง ซึ่งสามารถใช้แนวทางการทดลอง พัฒนา ร่วมกันได้ หลังจากสรุปรูปแบบของเครื่องประดับแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการในส่วนการเตรียมวัสดุและสร้างสรรค์ผลงานเป็น 4 ช่วงดังนี้

ช่วงที่ 1 การออกแบบ

การออกแบบและผลิตเป็นช่วงที่ใช้เวลาในการทดลองอยู่หลายครั้ง เนื่องจากเป็นครั้งแรกของผู้วิจัยที่ใช้วัสดุนี้ในการผลิตชิ้นงาน การออกแบบและผลิตจะทำความคุ้นเคยกับสัดส่วนและรายละเอียดของโครงลวดศิราภรณ์ที่ตัดเตรียมไว้ เพื่อให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสม สวยงามก่อนการใช้วัสดุจริง

ภาพที่ 6 แสดงมุมมองต่างๆ ของการทำโครงลวดที่ใช้ในขั้นตอนการออกแบบ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2562

ภาพที่ 7 สัดส่วนของศิราภรณ์ที่เลือกใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2562

ช่วงที่ 2 จัดเตรียมวัสดุ

มงกุฏ รัตเกล้ายอด รัตเกล้าเปลว เป็นผลงานหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ ที่ต้องจัดเตรียมชิ้นส่วนไว้จำนวนมาก และมีขนาดที่แตกต่างกัน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วย

ความราบรื่น ผู้วิจัยจึงเลือกตัดกระดูกขนาดต่าง ๆ ตามโครงสร้างที่ได้ทำไว้แล้ว และใช้วิธีการแยกประเภท รูปทรง และขนาด เพื่อทราบจำนวนที่ลดลงในการใช้งาน

ภาพที่ 8 บรรยากาศการเลื่อยกระดูกไปด้วยเครื่องเลื่อยไฟฟ้าแบบต่างๆ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2562

ภาพที่ 9 ตัวอย่างชิ้นส่วนต่าง ๆ สำหรับผลิตจอนหู
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2562

ภาพที่ 10 ตัวอย่างกระดุกรูปทรงต่างๆ ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2562

สำหรับเศษกระดุกชิ้นเล็ก ๆ ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวม เพื่อนำมาบดให้ละเอียด โดยทดลองผสมกับสารยึดติด ประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาอัดลงพิมพ์ลายไทย และนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในตำแหน่งต่าง ๆ ของผลงาน ซึ่งถือเป็นการใช้เศษวัสดุให้คุ้มค่าที่สุด โดยในการทดลอง ผู้วิจัยลองผสมผงกระดุกไก่อทั้งหมด 3 สูตร ได้แก่ สูตรที่ 1

ผงกระดุกไก่ 2 ส่วน + กาวใส 1 ส่วน + สีโป๊วผนัง 1 ส่วน
สูตรที่ 2 ผงกระดุกไก่ 3 ส่วน + กาวใส 2 ส่วน และสูตรที่ 3 ซึ่งเป็นสูตรที่ดีที่สุดสามารถปั้นเป็นชิ้นงาน มีความยืดหยุ่น และไม่แห้งเร็วจนเกินไป ซึ่งประกอบด้วยผงกระดุกไก่ 2 ส่วน + กาวลาเท็กซ์ 1 ส่วน

ภาพที่ 11 การตัดกระดุกไก่อเพื่อให้ได้สัดส่วนที่ต้องการและการบดเศษกระดุกไก่อที่แตกหักให้เป็นผง

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2562

		
สูตรที่ 1	สูตรที่ 2	สูตรที่ 3
ผงกระดูกไก่ 2 ส่วน กาวใส 2 ส่วน สีโป๊วผนัง 1 ส่วน	ผงกระดูกไก่ 3 ส่วน กาวใส 2 ส่วน	ผงกระดูกไก่ 3 ส่วน กาวลาเท็กซ์ 1 ส่วน
ผลที่ได้: ผิวหยาบ แห้งเร็วมาก วุ่นเป็นผง ไม่จับตัวเวลานวด	ผลที่ได้: ผิวหยาบ แห้งเร็ว ปานกลาง อัดลงพิมพ์แล้วตั้ง ออกยาก	ผลที่ได้: ผิวเนียน แห้งช้า เก็บได้นาน อัดลงพิมพ์แล้วตั้ง ออกง่ายและได้ลายคมชัด

ภาพที่ 12 แสดงการทดลองผสมกระดูกไก่กับสารยึดติดประเภทต่าง ๆ

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2562

ภาพที่ 13 แม่พิมพ์เรซินที่ผู้วิจัยหล่อขึ้นเองและตัวอย่างผลงานที่ผ่านการอัดพิมพ์แล้ว

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2562

ช่วงที่ 3 สร้างสรรค์และประกอบชิ้นงาน

การประกอบชิ้นส่วนในงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลายาวนาน เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ละเอียดอ่อนด้วยการใช้กระดูกชิ้นเล็กหลายชิ้นเชื่อมต่อกัน ประกอบกับประสบการณ์ของนักวิจัยในการทำงานกระดูกไก่อมีน้อย จึงต้องแก้ไขเฉพาะและหาวิธีการที่เหมาะสมกับผลงาน ซึ่งการต่อกระดูกผู้วิจัยเลือกใช้หลายวิธีตามลักษณะของงาน

เช่น เจาะรูแล้วร้อยต่อกัน ยึดด้วยกาวประเภทต่าง ๆ เชื่อมด้วยสีโป๊วผนัง เป็นต้น โดยผู้วิจัยเลือกประกอบเป็นโครงหลักจากภาชนะขนาดต่าง ๆ ที่ได้จากถังขยะของร้านอาหารก่อน แล้วตกแต่งรายละเอียดด้วยองค์ประกอบชิ้นเล็กและไข่มุก จากนั้นเก็บรายละเอียดความไม่เรียบร้อยของชิ้นงาน เช่น ตัดผ้าด้านในของศิริภรณ์ เจาะรูเพื่อร้อยสายคาด ตัดผ้ารองตำแหน่งกตทับเวลาสวมใส่ เป็นต้น

ภาพที่ 14 แสดงการใช้ภาชนะของร้าน KFC ขนาดต่าง ๆ เพื่อขึ้นโครงสร้างศิราภรณ์
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2563

ช่วงที่ 4 พัฒนางานออกแบบและต่อยอดผลงาน

หลังจากประกอบศิราภรณ์ทั้ง 3 ชั้น เสร็จสมบูรณ์แล้ว ผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยยังเล็งเห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบอื่น ๆ ที่ใช้ร่วมกับศิราภรณ์ ทั้งเครื่องประดับและเครื่องแต่งกายทั้งชุด โดยผู้วิจัยได้ผลิตผลงานเพิ่มอีก 3 ชุด

โดยแต่ละชุดประกอบด้วย ต่างหู กรองคอ สั้งวาลย์ เข็มขัด กำไล อามรงค์ งานดอกไม้ และผ้าถุงที่ใช้กระดูกไก่ลักษณะต่าง ๆ ปักตกแต่งที่จีบหน้าและชายพก โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเช็คความเหมาะสมของจำนวน ขนาดอีกครั้ง

ภาพที่ 15 ดร.อุริตา เรืองจรรย์ศ ให้คำแนะนำและผลงานจากกระดูกไก่ที่ผลิตเพิ่มเติม
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2563

ตอนที่ 3 ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ

ศิราภรณ์ไทยที่ผ่านการผลิตแล้วจะนำไปบันทึกภาพด้วยนายแบบ เพื่อให้เห็นภาพการใช้งานที่ชัดเจนขึ้น ก่อนการจัดแสดงนิทรรศการ ณ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ในระหว่างวันที่ 16-30 กันยายน 2563 และเผยแพร่ผลงานด้วยสื่อต่างๆ ทั้งระบบออนไลน์ โทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ เพื่อให้อาสาสมัครได้แสดงความคิดเห็นจากแบบ

ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ รวมทั้งผู้วิจัยยังเข้านำเสนอผลงานจริงกับผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยและเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ จำนวน 2 ท่าน ซึ่งได้แก่ ดร.อุริตา เรืองจรรย์ศ ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ เอกพล รัตนะ ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตและประยุกต์เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับไทย

ภาพที่ 16 บรรยากาศนิทรรศการและการเข้าพบผู้เชี่ยวชาญ
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2562

ตอนที่ 4 เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้ เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า

ขั้นตอนการประเมินเรื่องการสร้างแรงบันดาลใจในการลด
ขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า จากศิราภรณ์ไทย
จากกระดุกไก่ ใช้วิธีการเดียวกันกับประเมินคุณค่าทางด้าน
วัฒนธรรมและการออกแบบ โดยรวมให้อยู่ในแบบประเมิน
เดียวกัน เพื่อให้อาสาสมัครได้ตอบได้สะดวกที่สุด รวมถึง
ประเมินด้านแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษ
อาหารได้อย่างคุ้มค่า โดยการนำผลงานเข้าพบ
คุณพิพัฒน์ อภิรักษ์นกร นักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับ
สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้ประเด็นที่ควรพัฒนาอย่างชัดเจนและ
เฉพาะเจาะจงในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. ศึกษารูปทรงของกระดุกไก่ที่เหลือจากการ รับประทาน

กระดุกไก่ที่ได้จากร้านค้าจำนวน 5 ร้านค้า ซึ่งได้แก่
ร้านเคเอฟซี (สาขา NU Plaza) ร้านก๋วยเตี๋ยวไก่
ร้านข้าวมันไก่ ร้านข้าวหมกไก่ และร้านส้มตำไก่ย่าง พบว่า
การประกอบอาหารโดยใช้วัตถุดิบประเภทไก่สามารถใช้
ประโยชน์ได้ทั้งตัวตั้งแต่คอถึงเท้า โดยการประกอบอาหาร
ลักษณะการรับประทานและการทิ้งในถังขยะ มีส่วนทำให้
ความสมบูรณ์ของกระดุกลดลง สำหรับกระดุกไก่ที่เก็บได้
สามารถแบ่งรูปทรงลักษณะตามการมองเห็นได้ทั้งหมด
3 รูปทรง คือ รูปทรงเป็นแท่งกลม ประกอบด้วย กระดุก
จระงอยไหล่ กระดุกส่วนแขน กระดุกขา กระดุกท่อนแขนใน
กระดุกโคนขา รูปทรงแบน ประกอบด้วยกระดุกอก กระดุก
ตะโพก และรูปทรงเป็นหยัก ประกอบด้วย กระดุกคอและ
กระดุกก้น ซึ่งประโยชน์ของการรู้ถึงรูปทรงของกระดุกไก่
จะทำให้ผู้ออกแบบสามารถประยุกต์การใช้งานให้เหมาะสม
กับรายละเอียดของศิราภรณ์และเครื่องประดับส่วนอื่น ๆ

ตารางแสดงรูปทรงของกระดูกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน

ลำดับ	รูปทรง	ชื่อเรียกกระดูก	ภาพกระดูก	ขนาด (วัดจากชิ้นตัวอย่าง)
1	แท่งกลม	กระดูกจะงอยไหล่		2 x 6 เซนติเมตร
		กระดูกท่อนแขนใน		1.5 x 6.5 เซนติเมตร
		กระดูกส่วนแขน		2 x 7 เซนติเมตร
		กระดูกโคนขา		2.5 x 8.5 เซนติเมตร
		กระดูกขา		2 x 10.5 เซนติเมตร
2	แบน	กระดูกอก		3.5 x 6.5 เซนติเมตร
		กระดูกตะโพก		2.5 x 7.5 เซนติเมตร
3	หยัก	กระดูกคอ		เส้นผ่าศูนย์กลาง 2 ซม.
		กระดูกก้น		2 x 6 เซนติเมตร

2. สร้างสรรค์จิราภรณ์จากกระดูกไก่

จิราภรณ์ที่นำมาเป็นต้นแบบการสร้างสรรคมีจำนวน 3 แบบได้แก่ มงกุฎ รัตเกล้ายอดและรัตเกล้าเปลว โดยมงกุฎ ประกอบด้วยองค์ประกอบ จำนวน 2 ชิ้น ได้แก่ ดอกไม้ทัดและอุบะ รัตเกล้ายอด ประกอบด้วยองค์ประกอบ จำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน (จอนหู) ดอกไม้ทัด อุบะ และท้ายซ่อง รัตเกล้าเปลว ประกอบด้วยองค์ประกอบ จำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน (จอนหู) ดอกไม้ทัด อุบะ และท้ายซ่อง สำหรับการสร้างสรรค์องค์ประกอบอื่นเพิ่มเติม เพื่อให้ภาพลักษณ์ของจิราภรณ์ทั้ง 3 แบบ มีความชัดเจนงดงามมากขึ้น องค์ประกอบดังกล่าวประกอบผลงานทั้งหมด

ด้วย 9 ชิ้น คือ ต่างหู กรองคอ สังกวาลย์ เข็มขัด กำไล อัมรงค์ ดอกไม้ทัด อุบะและผ้านุ่ง หลักรากที่ผลงานเสร็จสมบูรณ์ทุกชิ้นแล้วผู้วิจัยเลือกนำเสนอผลงานด้วยการถ่ายแบบด้วยแนวความคิด นางละครนอก นักแสดงชายในอดีตสวมใส่จิราภรณ์รูปแบบต่างๆ นำเสนอผ่านนายแบบสี่ผิวต่างชนชาติ นำเสนอปัญหาขยะอาหารที่เกิดขึ้นกับทุกที่ทั่วโลก ผ้านุ่งและสไบโปร่งเสมือนความงดงามของสิ่งที่อยู่ภายใน ดึงกระดูกที่เป็นวัสดุหลักในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ โดยจะใช้ภาพถ่ายและวิดีโอเพื่อใช้สำหรับการจัดนิทรรศการ เพื่อการประเมินผลงานเป็นลำดับต่อไป

ภาพที่ 17 ศิลปกรรมกระดุกได้ที่สวมใส่ด้วยนายแบบตามแนวความคิด “นางละครนอก”
 ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2563

ภาพที่ 18 ศิลปกรรมทั้ง 3 รูปแบบที่เสร็จสมบูรณ์
 ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 16 กันยายน 2563

3. ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบ

สำหรับการประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ ผู้วิจัยเลือกใช้การจดนิทรรศการณ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นระยะเวลา 14 วัน และนำเสนอผลงานกับสื่อมวลชนส่วนกลาง จำนวน 11 สำนักข่าว ได้แก่ ไทยรัฐ ออนไลน์, แนวหน้า ออนไลน์, ผู้จัดการ ออนไลน์, เนชั่น ออนไลน์, Line Today, ทอล์คนิวส์, ไทยรัฐทีวี (รายการข่าวเที่ยง ไทยรัฐ), ช่อง 8 (รายการปากท้องต้องรู้),

NBT (รายการข่าวภาคเหนือ), ช่อง 3 (รายการข่าวนอกคู่) และ Thai PBS (รายการวันใหม่ไทยพีบีเอส) สื่อมวลชนส่วนภูมิภาค จำนวน 7 สำนักข่าว ได้แก่ Northern News Thailand, พิษณุโลกออนไลน์, ADD News, สวท. พิษณุโลก, NBT พิษณุโลก (รายการสด เช้านี้ที่ภาคเหนือ), NU Radio และนิตยสารพิษณุโลกธุรกิจ ซึ่งการนำเสนอข่าวและเนื้อหาข่าวของสำนักข่าวต่าง ๆ เป็นส่วนทำให้อาสาสมัครเข้าใจถึงโครงการและเห็นผลงานศิวารักษ์มากขึ้น

ภาพที่ 19 ภาพข่าวจากสื่อมวลชนส่วนหนึ่ง ที่นำเสนอผลงานศิวารักษ์ไทยจากกระดูกไก่
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563

สำหรับคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ ได้อาสาสมัครทำแบบประเมินจำนวน 852 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อศิวารักษ์ไทยจากกระดูกไก่โดยภาพรวมด้านวัฒนธรรมมีระดับความคิดเห็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D. 0.59) ในด้านคุณค่าการออกแบบมีระดับความคิดเห็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.84, S.D. 0.40) ซึ่งผู้ตอบแบบประเมินแสดงความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะโดยภาพรวมของศิวารักษ์ โดยมีความพึงพอใจด้านรูปทรง, ขนาด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75, S.D.: 0.51 และ 0.52) รองลงมาด้านสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D.: 0.56) ตามลำดับ ทั้งยังได้ประเมินเครื่องประดับเสริมอื่น ๆ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินแสดงความพึงพอใจที่

มีต่อลักษณะโดยภาพรวมของเครื่องประดับเสริมอื่น ๆ โดยมีความพึงพอใจด้านวัสดุ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76, S.D. : 0.66) รองลงมาด้านรูปทรง, ขนาด และสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.72, S.D. : 0.55, 0.51 และ 0.54) ตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีต่อด้านวัฒนธรรมและการออกแบบมีจำนวนมากที่ให้ความชื่นชมและกำลังใจในการสร้างสรรค์ผลงานและยังมีคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาผลงานและงานวิจัยต่อไปในอนาคต ยกตัวอย่างเช่น ผลงานควรมีวัสดุอื่นเพื่อเพิ่มความสวยงามและคุณค่า ควรมีวิธีการเก็บรักษาผลงานเพื่อยืดอายุผลงาน คนไทยเชื่อว่าศิวารักษ์เป็นของสูง การนำเศษอาหารมาใช้อาจไม่เหมาะสมในเชิงวัฒนธรรมประเพณี

4. เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหาร และใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า

ผู้วิจัยเลือกแยกหัวข้อประเมินนี้เนื่องจากเป็นแนวความคิดและวัสดุหลักในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเป็นคำถามหนึ่งในแบบประเมินที่ผู้วิจัยแจกอาสาสมัครในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อผลงานนี้ ผลของการศึกษาพบว่า สร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, S.D.: 0.71) และมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น ผลงานางดงามแต่ยังไม่อิมแพคในด้านการรณรงค์การลดขยะ เครื่องประดับดูสวยเกินกว่าการมองเห็นด้านสิ่งแวดล้อม กระตุกไก่อ้อย่างเดียวยังสะท้อนความหมายถึงการลดขยะไม่มากพอ วัสดุทำให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนได้ยาก

และยังไม่ได้แรงบันดาลใจในการลดเศษขยะ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ (นักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า ศิราภรณ์ไทยจากกระตุกไก่อเป็นผลงานที่แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและพยายามของผู้วิจัย ซึ่งมีประโยชน์ทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบอย่างชัดเจน แต่ในด้านการจะสร้างแรงบันดาลใจให้กับประชาชน เพื่อให้หันมาใส่ใจกับการลดขยะอาหารหรือใช้ประโยชน์จากเศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า นั้น ยังไม่ประจักษ์และชัดเจนมากพอ ที่จะทำให้คนกลุ่มใหญ่ได้ตระหนักคิดจากผลงาน ดังนั้นสิ่งที่นักวิจัยและนักออกแบบสามารถทำได้คือ การผลิตผลงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความทรงจำ แม้จะเป็นระยะสั้นที่ผลงานนั้น ๆ ได้เผยแพร่สู่สายตาประชาชนก็ตาม

ภาพที่ 20 บรรยากาศการนำเสนอผลงานกับสื่อมวลชน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2563

สรุปและอภิปราย

การสร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระตุกไก่อมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปทรงของกระตุกไก่อที่เหลือจากการรับประทาน สร้างสรรค์ศิราภรณ์ไทยจากกระตุกไก่อ ประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ และเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า จากการศึกษาค้นคว้า พบว่ากระตุกไก่อเก็บที่ได้จากร้านอาหารและสามารถนำมาใช้สร้างสรรค์ศิราภรณ์มีทั้งหมด 3 รูปทรง คือ รูปทรงเป็นแท่งกลม ประกอบด้วย กระตุกจะงอย ไหล่ กระตุกส่วนแขน กระตุกขา กระตุกท่อนแขนใน กระตุกโคนขา รูปทรงแบน กระตุกอก กระตุกตะโพก และรูปทรงเป็นหยัก กระตุกคอ กระตุกกัน ซึ่งเรียกได้ว่าสามารถใช้สร้างสรรค์ผลงานได้ทุกสัดส่วน ดังที่ เฉลิมพล ตีพูน (2563) ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่ากระตุกของสัตว์ทุกประเภทมีความ

ดงามที่แตกต่าง สัดส่วนและรูปทรงที่ธรรมชาติสร้างสามารถนำมาจัดเรียงตามลักษณะจริงของสัตว์นั้น ๆ หรือนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดงานศิลปะได้ทุกชิ้นส่วน ซึ่งสอดคล้องกับ เพชร มโนปวิตร (2561) ได้กล่าวไว้ว่านักออกแบบสามารถลอกเลียนไอเดียจากธรรมชาติและนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบเพื่อความยั่งยืน

กระตุกไก่อที่ผ่านการคัดเลือกแล้วจะนำมาสร้างสรรค์ศิราภรณ์ จำนวน 3 แบบ ได้แก่ มงกุฎ รัศมีกล้ายอดและรัศมีกล้ายเปลว โดยมงกุฎประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 2 ชิ้น ได้แก่ ดอกไม้ทัด อุบะ รัศมีกล้ายอดประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน (จอนหู) ดอกไม้ทัด อุบะ ท้ายซ่อง รัศมีกล้ายเปลวประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 4 ชิ้น ได้แก่ กรรเจียกจอน (จอนหู) ดอกไม้ทัด อุบะ ท้ายซ่อง และสร้างสรรค์องค์ประกอบเพิ่มเติมเพื่อให้

ภาพลักษณ์ของศิริภรณ์ทั้ง 3 แบบ มีความชัดเจนตงามมากขึ้น องค์ประกอบดังกล่าวประกอบผลงานทั้งหมดด้วย 9 ชิ้น คือ ต่างหู กรองคอ สังกวาล์ เข็มขัด กำไล กำมรงค์ ดอกไม้ทัด อุบะและผ้าถุง ซึ่งมีความใกล้เคียงกับจำนวนเครื่องแต่งกายตัวละครนางที่ มนตรี วัตละเอียด (2550) ได้ระบุไว้ในหนังสือ วิวัฒนาการการแต่งหน้าและเครื่องแต่งกายตัวละครตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ไว้ว่า เครื่องแต่งกายนาง มีจำนวน 18 ชิ้น ได้แก่ 1. กำไลเท้า 2. เสื้อในนาง 3. ผ้าถุง ในวรรณคดี เรียกว่า ภูเขา หรือพระภูเขา 4. เข็มขัด 5. สะอึ่ง 6. ผ้าห่มนาง 7. นวมนาง ในวรรณคดี เรียกว่า กรองคอ หรือสร้อยนวม 8. จี๋นาง หรือ ตาบทับ ในวรรณคดีเรียกว่า ทับทรวง 9. พาหุรัด 10. แหวนรอบ 11. ปะวะหล้า 12. กำไลตะขาบ 13. กำไลสวม ในวรรณคดี เรียกว่า ทองกร 14. กำมรงค์ 15. มงกุฎ 16. จอนหู ในวรรณคดีเรียกว่า กรรเจี๊ยก หรือกรรเจี๊ยกจร 17. ดอกไม้ทัด (ซ้าย) 18. อุบะ หรือพวงดอกไม้ (ซ้าย) โดยไม่จำเป็นต้องมีครบทุกชิ้น

สำหรับคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ ได้อาสาสมัครทำแบบประเมินจำนวน จำนวน 852 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็นที่มีต่อศิริภรณ์ไทยจากกระดูกไก่ โดยภาพรวมด้านวัฒนธรรมมีระดับความคิดเห็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D. 0.59) ในด้านคุณค่าการออกแบบมีระดับความคิดเห็น ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.84, S.D. 0.40) ซึ่งผู้ตอบแบบประเมินแสดงความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะโดยภาพรวมของศิริภรณ์ โดยมีความพึงพอใจด้านรูปทรง, ขนาด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.75, S.D.: 0.51 และ 0.52) รองลงมาด้านสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.73, S.D.: 0.56) ตามลำดับ ทั้งยังได้ประเมินเครื่องประดับเสริมอื่นๆ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินแสดงความพึงพอใจที่มีต่อลักษณะโดยภาพรวมของเครื่องประดับเสริมอื่น ๆ โดยมีความพึงพอใจด้านวัสดุ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.76, S.D. : 0.66) รองลงมาด้านรูปทรง ,ขนาด และสัดส่วน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.72 , S.D. : 0.55 , 0.51 และ 0.54) ตามลำดับ ซึ่งมีความสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่มีจำนวน 150 ข้อความ โดยข้อเสนอแนะด้านชื่นชมความสวยงาม 109 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 72.67 ด้านวัสดุ 13 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 8.67 และด้านการนำเสนอผลงาน 22 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 14.67 และด้านประเพณี 2 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 1.33 โดยภาพรวมเป็นการให้กำลังใจ

ใจและผลงานแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจ ความพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ต่อสังคมไทยดังที่ จระกฤตย์ โพธิ์ระหงส์ (2563) ที่ได้กล่าวถึงความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะคิดแก้ปัญหาและพัฒนาจนสามารถประดิษฐ์ผลใหม่ การริเริ่มในสิ่งแปลกใหม่ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม และสอดคล้องกับตัวอย่างความคิดสร้างสรรค์ของสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ในสรุปผลการดำเนินโครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรมศิลปวัฒนธรรม (2552) ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ได้แก่ การคิดใหม่ ทำใหม่ สร้างสรรค์ใหม่ ในสิ่งที่แปลกแหวกแนวไปจากแบบเดิมที่เคยทำมาแล้ว และการสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหาร และใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่าอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.67, S.D.: 0.71) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะจากพิพัฒน์ อภิรักษ์ธนากร (2563) นักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ว่าในฐานะผู้ที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นั้น มีความเข้าใจและรู้ถึงความหมาย ความตั้งใจที่แทรกอยู่ในผลงาน เนื่องจากตนเองมีความรู้เป็นพื้นฐาน แต่ประชาชนหรือเยาวชนที่อาจไม่สามารถรับความหมายต่าง ๆ ที่สอดแทรกไว้ภายใต้ผลงานที่ตรงกันนี้ จึงควรหาวิธีนำเสนอเนื้อหาควบคู่ไปกับชิ้นงานให้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ณรงค์ ศิริเลิศวรกุล (2556) ที่กล่าวไว้ว่า Upcycling ให้มีคุณค่าและมีความแตกต่าง คือการนำเสนอเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังใกล้เคียงกับข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่ได้จากการทำแบบประเมินของอาสาสมัครที่แสดงความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ข้อความ คิดเป็นร้อยละ 2.67 ที่สามารถสรุปความได้ว่า การสร้างความเข้าใจ หรือ แรงบันดาลใจเรื่องประโยชน์จากเศษอาหารได้อย่างคุ้มค่ายังไม่ชัดเจนมากพอในงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะช่วงการศึกษาสรุปทรงของกระดูกไก่ที่เหลือจากการรับประทาน
 - การเก็บกระดูกไก่บริเวณถังขยะต้องเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม เช่น ถุงมือยาง หน้ากากอนามัย ถุงขยะ เป็นต้น
 - ช่วงทำความสะอาดกระดูกไก่ต้องมีสถานที่ระบายอากาศได้ดี เพื่อไม่ให้กลิ่นรบกวนบุคคลอื่น

- การฟอกสีด้วยไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ ควรมี ภาชนะที่เหมาะสมกับจำนวนกระดูก เพื่อความรวดเร็ว

2. ข้อเสนอแนะช่วงการสร้างสรรค์ศิราภรณ์จากกระดูกไก่

- การเลื่อย การตัด การเจาะกระดูก ต้องใส่ หน้ากากป้องกันการสูดดม และควรสวมแว่นตาขณะตัดกระดูก เนื่องจากมีเศษกระดูกกระเด็นเข้าตาเป็นระยะ

- การใส่ถุงมือจับกระดูกชิ้นเล็กๆ เวลาเลื่อยกระดูกยากมาก ซึ่งผู้วิจัยไม่ได้ใส่ถุงมือในการทำงาน ซึ่งถือว่าอันตรายมาก ดังนั้นจึงต้องมีความระมัดระวังในการทำงานทุกครั้งเพื่อความปลอดภัย

- ในช่วงการบดกระดูกไก่ เพื่อใช้ในการพิมพ์ลาย ผู้วิจัยใช้ครกเป็นอุปกรณ์ในการบด แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากใช้ระยะเวลาและกระดูกไม่ป่นละเอียดตามความต้องการ ในงานวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาพร คล้ายเชียร ในการให้ยืมเครื่องบดไฟฟ้า ซึ่งโดยปกติใช้ในการบดเนื้อหมู ทำให้ได้ผงกระดูกที่ละเอียดและรวดเร็วมาก

3. ข้อเสนอแนะช่วงการประเมินคุณค่าทางด้านวัฒนธรรมและการออกแบบ

- แบบประเมินออนไลน์สามารถช่วยในการเก็บข้อมูลได้เป็นอย่างดี และรวดเร็ว ซึ่งควรคำนึงถึงจำนวน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. (2561). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของเสียอันตรายระดับพื้นที่. กรุงเทพฯ: สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 6 (นนทบุรี) สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กระทรวงพาณิชย์. (2563). ราคาเนื้อสัตว์ค้าส่ง. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2563, จาก www.moc.go.th.

จระกฤษฎ์ โพธิ์ระหงส์. (2555). การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2563, จาก www.aao555.wordpress.com

เฉลิมพล ตีพูน. สัมภาษณ์, 23 พฤศจิกายน 2563

นพพร คนไว. (2561). ร้านอาหารเหลือทิ้ง. กรุงเทพฯ: คิด Creative Thailand.

พิพัฒน์ อภิรักษ์ธนากร. สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2563

เพชร มโนปวิตร. (2561). ร้านอาหารเหลือทิ้ง. กรุงเทพฯ: คิด Creative Thailand.

มนตรี วัตตะเอียด. (2550). วิวัฒนาการการแต่งหน้าและเครื่องแต่งกายโขนละครตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. (2552). วิวัฒนาการการแต่งหน้าและเครื่องแต่งกายโขนละครสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.

สำนักจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ. (2559). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ

คำถามและลักษณะคำถามให้ครอบคลุมและเป็นประโยชน์กับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยให้มากที่สุด

- การถ่ายภาพผลงานด้วยนายแบบ หรือนางแบบมีส่วนช่วยให้ผลงานที่สำเร็จมีความชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อช่วงของการประเมินผลงาน

- การนำเสนอด้วยภาพถ่ายด้วยนายแบบกับการนำเสนอในนิทรรศการมีความขัดแย้งกันเพราะเครื่องประดับสวมใส่ลงบนหุ่นผู้หญิง ดังนั้นทำให้การสื่อสารและแนวความคิดที่ตั้งไว้ในภาพถ่ายไม่ชัดเจน

4. ข้อเสนอแนะช่วงการสร้างแรงบันดาลใจในการลดขยะอาหารและใช้เศษอาหารได้อย่างคุ้มค่า

- หัวข้อการประเมินนี้ควรแยกออกเป็นอีกหัวข้อเพื่อการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น

- ควรถ่ายทอดปัญหาขยะมากขึ้น เพราะภาพความงามของศิลปะไทยกลบประเด็นปัญหาขยะ ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจถึงเนื้อหาที่แฝงอยู่ในผลงาน

- การสร้างแรงบันดาลใจในเรื่องปัญหาขยะเป็นเรื่องยาก ดังนั้นข้อมูลเรื่องนี้ต้องชัดเจนและควรเป็นผลงานที่ทำให้ประชาชนเข้าถึงและทำตามในครัวเรือนได้ง่าย

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2552) สรุปผลการดำเนินโครงการส่งเสริมอุตสาหกรรมและนวัตกรรมศิลปะวัฒนธรรม
2552. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์
สิงห์ อินทรชูโต. (2556). Upcycling พัฒนาเศษวัสดุอย่างสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
แห่งชาติ